

گفت‌وگو با نمازگزاران دیروز در باره صدیقی

فرهاد فخرآبادی
خبرنگار گروه سیاسی

در آستانه یک‌ماهگی یک افشاگری بزرگ قرار داریم؛ افشاگری‌ای که جهت اصلی آن به سمت وسوی کاظم صدیقی قرار دارد و اظهارنظرهای زیادی درباره آن صورت گرفته اما همچنان ابهامات بزرگ درباره پرونده «باغ اُزگل» ادامه دارد و سوال‌های پاسخ ن داده زیادی پیرامون آن وجود دارد. در چنین فضایی عصر ۲۳ فروردین خبری منتشر شد مبنی بر اینکه «کاظم صدیقی خطیب این هفته نماز جمعه تهران است.» خبری که در همان دقایق ابتدایی انتشار با واکنش‌ها و انتقاداتی همراه بود و در این میان حتی برخی اصول‌گرایان نیز در مقام انتقاد از این تصمیم ستاد برگزاری نماز جمعه بپا خواسته و صدای آنها هم از این تصمیم درآمد. برای نمونه علی غفاریان (مدیرمسئول صراط‌نیوز) در تویتر خود نوشته بود: «مناسفانه صدیقی فردا امام جمعه تهران است. لذا انتظاری می‌رود مردم مومن و دلسوز جهت اعتراض به دهن کجی ستاد نماز جمعه از حضور در نماز جمعه این هفته خودداری نمایند. اگر هم به هر دلیلی رقیبت دانشگاه تهران، لطفاً نماز خود را افرادی اقامه کنید. صدیقی در بهترین حالت، یک امام جمعه غافل است!» و یا وحید اشتری (مسئول سابق بسیج دانشجویی دانشگاه تهران) هم اینگونه واکنش نشان داده بود: «نه اینکه ما خدای ناکرده انتظار استعفای یا برکناری یا فرآیند قضایی را داشته باشیم. انتظاراتمان حداقلی‌تر از این حرف‌هاست. حداقل دو سه هفته نوبت آقای صدیقی را عقب می‌انداختید تا افکار عمومی، ماجرای به نام زدن زمین را فراموش کند. همین!» در چنین فضایی و به رغم وجود انتقادات، تغییری در انتخاب خطیب نماز جمعه ۲۴ فروردین پایتخت رقم زده نشد تا دانشگاه تهران آماده برگزاری نماز جمعه شود. با توجه به حواشی پیرامون کاظم صدیقی، تصمیم بر این شد که به صورت میدانی در محل برگزاری نماز حضور داشته باشیم تا هم میزان استقبال از نماز جمعه را بررسی کنیم و هم چند دقیقه‌ای را به گفت‌وگو با برخی نمازگزاران سپری کنیم. درباره تعداد حضار در نماز جمعه تصاویر گویای همه چیز است اما هم کلام شدن با برخی حضار نکات جالب توجه‌ای را همراه داشت. نکته جالب این است که برخی از آنها اصولاً خیر دینی در باره آنچه پیرامون کاظم صدیقی گذشته نداشتند و گویا نکته جدیدی به گوش‌شان خورده بود. برای مثال یکی از آنها می‌گفت: «من چنین چیزی نشنیدم، هر روز اخبار را نگاه می‌کنم، نه شبکه یک و نه شبکه خبر چیزی درباره حاج آقا نگفتند. مگر می‌شود فساد انجام شود اما صداوسیما درباره آن حرف نزنند؟ اینها حرف غربی‌هاست.» عده دیگری هم بودند که ماجرا را می‌دانستند اما می‌گفتند که اگر موضوع درست بوده، قطعاً بزرگان مانع از حضور کاظم صدیقی در نماز جمعه به عنوان خطیب می‌شدند. یکی از آنها می‌گفت: «ستاد نماز جمعه بیشتر از من و شما حواس‌شان است، اگر این حرف‌ها دروغ نبود که خودشان مانع می‌شدند ما پشت سر ایشان نماز بخوانیم.» البته در این میان یک سوژه جالب دیگر هم در بین نمازگزاران نظرم را جلب کرد؛ جایی که مردی میان سال من را کنار کشید و گفت: «پسر من خبر دارم که آن خبرنگاری که دروغ‌ها را علیه آقای صدیقی گفته و به ایشان تهمت زده، الان در آمریکا است. شما جوان هستید، به انقلاب وفادار باشید و اسیر بازی دست‌نشانده‌های استکبار نباشید. آبروی مومن به بازیچه نیست.»

به هر ترتیب نماز جمعه تهران در ۲۴ فروردین برگزار شد و کاظم صدیقی هم در خطبه‌هایش خود چند دقیقه‌ای را به آنچه پیرامون او گذشته، اختصاص داد، ضمن عذرخواهی، از حامیان و مدافعان خود تقدیر کرد ولی همچنان ابهامات پیرامون ماجرای «باغ اُزگل» را بر جای گذاشت. **۵**

سحابی و کشف انتهای امکان

مقصود فراستخواه
استاد دانشگاه و تحلیلگر سیاسی

این مسیر تکامل مستمر و پایدار که امثال دکتر سحابی پیمودند، چگونه میسر شد؟ این سرمایه‌های فکری در این سرزمین چطور پیدا شدند؟ چطور بازرگان و سحابی پیدا شدند، تربیت شدند و به ثمر رسیدند؟ چطور می‌شود که بدالله سحابی به پایداری می‌رسد؟ در مجلس امروز بخشی از کتاب

«استادان استادان چه کردند» را برای شما قرائت می‌کنم. این کتاب بخشی از تاریخ اجتماعی و فرهنگی نهادهای علمی، اجتماعی تاریخ معاصر در ایران از پسامشروطه تا دوره پهلوی است. این کتاب به شرح اینکه استادان استادان در این سرزمین چگونه به وجود آمدند و چه کارهایی کردند، می‌پردازد که بخشی‌هایی از آن را برای شما می‌خوانم؛ «سحابی و بازرگان از دولوهای نادر ایرانی در خلق و منش و بینش و کنش هستند. هر دو در علم‌آموزی نوبین پیشکسوت، هر دو دانش‌آموخته دارالمعلمین، هر دو استاد دانشگاه تهران، هر دو در سیاست‌ورزی سالم، هر دو در احوال شخصی و تعهد اجتماعی خود عمیقاً مومن، هیچ‌کدام پای علم‌آموزی و حیات آکادمیک و درس و بحث علمی و حرفه‌ی دانشگری را با سیاست درنیامختند... نهادهای مدنی، صنفی

یادنامه

در بیست و دومین سالگرد درگذشت یدالله سحابی مطرح شد

سیاست‌مدار اسلام‌پژوه

منصوره محمدی
گروه سیاسی

از یدالله سحابی به عنوان مرد علم، اخلاق، سیاست، اندیشه و دینداری آزاداندیش یاد می‌شود که در کنار فعالیت سیاسی و تشکیلاتی تحت عنوان نهضت آزادی ایران (به همراه آیت‌الله طالقانی و مهدی بازرگان) در خط علم، فرهنگ و دین در تکاپو و حرکت بود. او تلاش بسیاری در

مسیر تحقق خواست مردم در فضای سیاسی داشت و از سوی دیگر بر نزدیک‌سازی دین و علم تأکید می‌کرد. نگاه خاص او به نظریه تکامل داروین موجب شد او این نظریه را با آیات قرآن تحلیل و بررسی کند. ۲۳ فروردین بیست و دومین سالگرد درگذشت او بود و به همین مناسبت گرامیداشت یاد او در دبیرستان غیرانتفاعی کونر، موقوفه مرحوم سحابی، با سخنرانی مقصود فراستخواه جامعه‌شناس، مهدی زارع، استاد پژوهشکده زلزله‌شناسی، ابوالفضل بازرگان، عضو نهضت آزادی، محمدمهدی جعفری، نویسنده و پژوهشگر دینی، لطف‌الله میثمی، فعال سیاسی و فریدون سحابی، فرزند مرحوم سحابی برگزار شد که در ادامه بخش‌هایی از این سخنرانی‌ها را می‌خوانید:

سحابی و نظریه تکامل

آقای صاحب‌الزمانی در حفظ و نگهداری این مدرسه کمال همت و علاقه را به خرج دادند و به سهم خود از این همه لطف، تشکر می‌کنم. اما خاطره‌ای را از ایشان نقل می‌کنم. جلسات بحثی بین مرحوم طباطبایی و مرحوم دکتر سحابی در منزل ما انجام می‌شد. مرحوم طباطبایی به شدت مخالف نظریه تکامل بود و معتقد بودند که مسئله خلقت و مسائل طبیعی مشمول تکامل نیست و مشمول خلقت عالی و فوری است. این بحث‌ها بیش از یک سال در منزل ما به طول انجامید و این مرد محترم هفته‌ای یکبار از قم به منزل ما در تهران می‌آمد و این مباحثه را با مرحوم پدر انجام می‌دادند. مرحوم طباطبایی با حوصله تمام به صحبت‌های دکتر سحابی

فریدون سحابی
فرزند یدالله سحابی

یکی از علاقی مرحوم دکتر سحابی، این مدرسه (دبیرستان کونر) است و به عنوان یک دستاورد و یادگار و وسیله ارتقاء فکر در نظر او بود و شاگرد بسیار وفادار ایشان

و مردم‌بنیاد متعدد دایر کردند، از جمله مدرسه، شرکت، حزب و انجمن. ملی به معنای حقیقی کلمه بودند. به اصل و اساس نهضت ملی ایران به رهبری محمد مصدق وفادار بودند و به منافع عمومی تقید جدی داشتند. تجددخواه، تحول‌خواه، آزادی‌خواه و خردگرا بودند. به اصول و ارزش‌های اصلی که باورش کرده بودند جدا پایبند ماندند، چه در سال‌های تحصیل در اروپا و چه در ایام موفقیت‌های آکادمیک و رسیدن به منزلت‌های اجتماعی و چه در مسئولیت‌های مدیریتی. چه در سال‌های مخوف زندان، چه آنگاه که مردمان و اروپا و حتی روشنفکران از آنها روی برگرداندند و چه آنگاه که به آنها روی آوردند. این دو از آن رهبران قلیلی بودند که بر خلاف رسم معمول سیاسیون زمانه، پوپولیست نشدند، موج‌سواری نکردند، فریب ندادند و با خود و دیگران و هستی بیکران صادق بودند. «تیپ‌های ایده‌ال در سطح سحابی و بازرگان را می‌توان در سه سطح کلان، متوسط و خرد توضیح داد. در سطح کلان فهم تاریخ و زمانه‌ای لازم است که نسل سحابی از آن برخاسته است. سده ۱۲۰۰ خورشیدی، دوران رنسانس ناتمام ایران بود. در این سده کاغذ اخبار، ماشین چاپ، دارالفنون، رشدیه، دارالتربیه، انجمن معارف، مدرسه سیاسی، شرکت فرهنگ، خاندان فروغی، بانو استرآبادی، تلگراف و مشروطه، جنبش مطبوعاتی، جنبش

سحابی و فعالیت تشکیلاتی

ابوالفضل بازرگان
عضو نهضت آزادی

برای اینکه دکتر سحابی را یک الگوی برای خود قرار دهیم، باید نسبت به اوشناخت عمیقی داشته باشیم و این کار را می‌توان از طریق نوشته‌ها و گفته‌های خود ایشان، کتاب‌هایی که منتشر کردند و اظهارنظرها و دیگران نسبت به آنها و تحلیل و بینش آنها نسبت به ایشان و کردار ایشان جست‌وجو کرد که آیا حرف و عمل دکتر سحابی با همدیگر یکی بود یا خیر؟ یادنامه دکتر یدالله سحابی که به فاصله کوتاهی پس از درگذشت ایشان توسط محمدترکمان گردآوری شده است و همچنین دومین یادنامه ایشان، منابع خوبی برای شناخت و درک ایشان است. دکتر سحابی مانند هر شخصیت برجسته دیگری، ابعاد مختلفی از نظر شخصیتی و عملکردی داشت. ایشان یک دانشمند بودند، در ایران لیسانس زمین‌شناسی گرفتند و در فرانسه مدرک دکترای خود را دریافت کردند و به کوله‌باری از علم و تجربه به کشور بازگشتند و خدمت خود را شروع کردند. اما ایشان تنها یک دانشجوی صرف نبودند. دکتر سحابی یک معلم و آموزگار در مدرسه و دانشگاه و سطح جامعه بودند و علاوه بر آن، آموزش دهنده، به بخش تربیتی نیز اهمیت بسیاری می‌دادند. برای مثال در مدرسه کمال که تدریس داشتند تنها به آن بسنده نمی‌کردند و درس دین و اخلاق نیز می‌دادند و سعی می‌کردند توسعه انسانی را مدنظر قرار دهند و مردم را خوب با بیابانند. تنها آموزش علم صرف و انتزاعی مدنظر ایشان نبود. ایشان یک سیاست‌ورز و کنشگر سیاسی نیز بودند و کار سیاسی را به قصد قدرت انجام نمی‌داد بلکه به عنوان یک وظیفه دینی به آن نگاه می‌کردند و انجام می‌دادند. ویژگی خاص مشترک در تمام این موارد مسئله دین و اخلاق در دکتر سحابی است. محور اصلی منش دکتر سحابی و همفکران ایشان از جمله آیت‌الله طالقانی و مهندس بازرگان اخلاق بود و سرچشمه اخلاق آنها، قرآن بود. ایشان با همه رواداری داشتند و کسی را رد نمی‌کردند و سرچشمه این رواداری از قرآن آمده است. یکی از ویژگی‌های ایشان جمع‌گرایی و کار تشکیلاتی بود و با اینکه مقام بسیار بالایی داشتند اما همیشه تابع تشکیلات بودند و اگر تشکیلات تصمیمی می‌گرفت، رای ویژه‌ای برای خود قائل نبود. او ضمن ارات خاصی که به مهندس بازرگان داشت، هیچ رقابتی با او نداشت. زمانی که موضوع زمین‌های شهری می‌خواست تصویب شود، ایشان بنابر اعتقادات دینی مخالف این موضوع بودند و گفتند اگر این موضوع تصویب شود از گروه خارج می‌شود اما بعداً گفت برای حفظ این جمع خارج نمی‌شوم. ایشان تفکر راهبردی و درازمدت داشت و از همان زمانی که به ایران آمد یک خط فکری مشخص را در یک جهت مشخص دنبال می‌کرد. دکتر سحابی به مسئله آموزش و پرورش بسیار اهمیت می‌داد و قبل از اینکه بیانیه‌کنگرها تشکیل شود، دکتر سحابی در قسمت آموزش و پرورش با دقت و وقت می‌گذشت و می‌نوشت و معمولاً اینگونه بود که ایرادی به آن وارد نبود.

گوش کردند و در نهایت قبول کردند که خلقت انسان یک امر تکاملی است که از پست‌ترین موجودات زنده شروع شده و در نهایت به عالی‌ترین نوع موجودات زنده یعنی انسان ختم شده است. جالب اینجاست که مرحوم پدر هیچ‌وقت در ارتباط با اعتقادات و عقاید دینی ما اصراری نمی‌ورزید و این موضوع را به روند طبیعی این قضیه محول کرده بود و همه هفت فرزند ایشان معتقد به خدا و اصل وحدت هستند و این هنر پدری است که بشود یک مسئله ایدئولوژیک را به افرادی که چه‌بسا توان فکری و توان علمی مسائل را ندارند، قبولاند. یکی دیگر از مواردی که ایشان در ارتباط با موضوع فهم دین و وحدت الهی تلاش داشتند، مسائل عینی و طبیعی بود؛ اشاراتی که در سیر تحولی و تکاملی آیات قرآن موجود است، از اولین تا آخرین آیه، مرحوم دکتر سحابی در آن یک روند تکاملی را یافتند و نشان دادند. ایشان معتقد است که داروین نتواند صددین نبوده بلکه یک مسلمان به تمام معنا بوده چرا که اصل ماجرا یعنی توحید را در روند تکاملی رعایت کرده است و جا دارد که از داروین تشکر کنیم و داروین‌سیم را مکتبی در جهت اثبات حق بدانیم.